

УДК 349.6

Л.В. Мендик

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри трудового,
екологічного,
земельного та аграрного права
Івано-Франківського факультету
Національного університету
«Одеська юридична академія»

ПОРЯДОК ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ ПОРУШЕННЯМ ЛІСОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Обов'язковою умовою настання юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства України є наявність шкоди. Відшкодування шкоди здійснюється незалежно від притягнення винної особи до одного з видів юридичної відповідальності, тобто сукупно. Порядок відшкодування такої шкоди може бути добровільним (позасудовим) або примусовим (судовим), а обов'язок відшкодування шкоди, заподіяної порушенням лісового законодавства України покладається на лісопорушника.

Питання відшкодування шкоди, заподіяної лісопорушеннями досліджували вчені-правознавці в галузі екологічного права: А. Б. Броніна, А. П. Гетьман, Р. К. Гусєв, І. Д. Джалілов, В. М. Завгородня, О. І. Крассов, П. В. Мельник, Є. І. Немировський, С. В. Разметаєв, В. К. Попов та інші, однак питання порядку відшкодування шкоди, заподіяної порушенням лісового законодавства містять ряд прогалин і вимагають подальшого аналізу.

В позасудовому порядку відшкодування шкоди, завданої лісопорушеннями, може проводитися добровільно, за допомогою страхування ризику її заподіяння, а також в адміністративному порядку. В адміністративному порядку вона може відшкодовуватися у випадках техногенних аварій та стихійних лих шляхом здійснення соціально-економічного захисту постраждалих осіб.

В позасудовому порядку можливе здійснення наступних дій по відшкодуванню шкоди, завданої порушенням лісового законодавства України:

1) у випадку страхування цивільно-правової відповідальності особа, яка заподіяла шкоду, у разі недостатності страхового відшкодування для повного її відшкодування зобов'язана сплатити потерпілому різницю між фактичним розміром шкоди і страховою виплатою (стаття 1194) [1];

2) звернення власника чи користувача землі лісогосподарського призначення або лісових ресурсів до юридичної чи фізичної особи, яка завдала шкоду внаслідок лісопорушення з вимогою відшкодувати таку шкоду;

3) звернення юридичної чи фізичної особи до власника чи користувача землі лісогосподарського призначення або лісових ресурсів з вимогою про відшкодування шкоди, завданої їм визначеним природним об'єктом;

4) звернення фізичних чи юридичних осіб до спеціально уповноважених органів у галузі охорони навколишнього природного середовища або до природоохоронної прокуратури з проханням про захист їх порушених прав, тобто про можливість відшкодування завданої їм лісопорушеннями шкоди.

У судовому порядку її відшкодування здійснюється за рішенням суду загальної юрисдикції або господарського суду у позовному порядку у відповідності до затверджених такс обчислення розміру шкоди, а при їх відсутності за фактичними затратами порушеного стану лісів та навколишнього природного середовища з врахуванням реальних збитків та упущеної вигоди. Згідно з статтею 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», кожен громадянин України має право на подання до суду позовів до державних органів, юридичних осіб і громадян про відшкодування шкоди, завданої їх здоров'ю та майну внаслідок негативного впливу на довкілля. Аналогічні права мають спеціально уповноважені органи державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів, громадські об'єднання та органи прокуратури, які можуть

звертатися до суду про відшкодування шкоди, заподіяної в результаті порушення екологічного законодавства та про припинення екологічно небезпечної діяльності (статті 20, 21, 37) [2]. В такому порядку питання про вибір способу відшкодування шкоди покладається на суд. Статтею 1192 Цивільного кодексу України встановлено, що враховуючи обставини справи суд за вибором потерпілого може зобов'язати особу, яка завдала шкоди його майну, відшкодувати її в натурі або відшкодувати завдані збитки у повному обсязі [1].

Перед вирішенням справи в судовому порядку проводиться досудова стадія, яка полягає у підготовці справи про відшкодування шкоди, заподіяної порушенням лісового законодавства України, до суду. Ця стадія включає 5 етапів:

- 1) виявлення факту заподіяння шкоди внаслідок лісопорушення;
- 2) визначення розміру заподіяної лісопорушенням шкоди;
- 3) встановлення особи, яка заподіяла шкоду;
- 4) звернення до правопорушника з вимогою про добровільне відшкодування шкоди, завданої лісопорушенням;
- 5) збирання та закріплення необхідних доказових матеріалів та подання позову до суду.

Лісопорушення виявляють, в першу чергу, працівники державної лісової охорони, лісової охорони інших постійних лісокористувачів, інспектори, державної екологічної інспекції, спеціалістами державних управлінь охорони навколишнього природного середовища.

При виявленні позадоговірного лісопорушення вказані особи складають акт про лісопорушення, а у випадку виявлення договірної шкоди лісопорушення – протокол, що додається до позовної заяви.

Акт про лісопорушення також повинен містити всі необхідні умови лісопорушення (відомості про лісопорушника, дата і місце вчинення лісопорушення, групу лісів, у якій було вчинене лісопорушення, чи вилучена незаконно добута продукція лісу, її вартість за таксами, встановленими Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження розміру такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу» від 23 липня 2008 р. № 665 [3] та інші). Акт огляду підписується особою, яка виявила лісопорушення та лісопорушником, а при його

відсутності або у разі його відмови від підпису про це робиться відмітка.

Форма протоколу при договірному лісопорушенні не визначена Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Санітарних правил в лісах України» від 27 липня 1995 р. № 555, а тому на практиці використовується форма протоколу, визначена додатком 7 до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил відпуску деревини на пні в лісах України» від 29 липня 1999 р. № 1378, яка втратила чинність на підставі Постанови Кабінету Міністрів України «Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів» від 23 травня 2007 р. № 761. Отже, питання оформлення договірних лісопорушень у діючому законодавстві України не врегульоване. На нашу думку, його можна вирішити, шляхом закріплення у Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Санітарних правил в лісах України» від 27 липня 1995 р. № 555 окремим додатком форму протоколу про порушення Санітарних правил в лісах України. У такому протоколі необхідно зазначати дату, місце складання, відомості про особу, яка його складає, про представника лісогосподарської організації, свідків, у присутності яких він складається, відомості про лісопорушника, місце, дата, склад лісопорушення, сума майнового стягнення, пояснення лісопорушника.

У випадку порушення Санітарних правил в лісах України складається також акт огляду порушення цих правил, причому порядок такого огляду і форма цього акту також не визначена Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Санітарних правил в лісах України» від 27 липня 1995 р. № 555, тому використовуються положення Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил відпуску деревини на пні в лісах України» від 29 липня 1999 р. № 1378 (пункт 61 та додаток 6), яка втратила чинність. Пропонуємо врегулювати дане питання, а саме закріпити порядок проведення огляду місць лісопорушень та форму акту його проведення у Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Санітарних правил в лісах України» від 27 липня 1995 р. № 555.

Крім того, у діючому законодавстві України немає нормативно-

правового акта, який би регулював порядок зібрання, оформлення та подачі доказів до суду про заподіяння шкоди, завданої порушенням лісового законодавства. Тому при оформленні акта про лісопорушення заповнюється бланк, розроблений на підставі Постанови Державного комітету СРСР по лісовому господарству «Про затвердження Інструкції про порядок притягнення до відповідальності за порушення лісового законодавства» від 22 квітня 1986 р. № 1. На нашу думку, доцільно було б все ж таки прийняти новий підзаконний нормативно-правовий акт Державного комітету лісового господарства України – «Про порядок притягнення до відповідальності за порушення лісового законодавства України», який би регулював порядок притягнення до відповідальності за порушення лісового законодавства.

До позовної заяви долучаються також акти виявлення та вилучення незаконно добутої продукції лісу, пояснення лісопорушника, свідків та інші докази, що свідчать про порушення лісового законодавства України.

Спори з питань відшкодування шкоди, завданої лісопорушеннями, вирішуються в судовому порядку. Такі справи розглядаються судами загальної юрисдикції та господарськими судами, тому при їх розгляді судді керуються матеріальними нормами цивільного, цивільно-процесуального, господарсько-процесуального та екологічного законодавства України.

Підсудність справ загальним чи господарським судам у справах про відшкодування шкоди, завданої лісопорушеннями, визначається суб'єктним складом цих правопорушень. Згідно з пунктом 1 статті 15 ЦПК України, в порядку цивільного судочинства суди розглядають справи про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод та інтересів, що виникають з цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин, а також з інших правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого судочинства [4]. Господарські суди вирішують господарські спори, у даному випадку вони виникають з приводу договірних лісопорушень. Статтею 1 Господарського процесуального кодексу встановлено, що юридичні особи, які займаються підприємницькою діяльністю, а також громадяни-підприємці мають право на захист своїх прав у господарському суді. У

певних визначених законом випадках до господарського суду можуть звертатися державні та інші органи, які не є суб'єктами підприємницької діяльності [5]. Найчастіше, але не у кожному випадку, позивачами у справах про відшкодування шкоди, завданої лісопорушеннями, виступають державні природоохоронні та правоохоронні органи. Тому розмежування слід проводити за особою-лісопорушником. Якщо лісопорушення вчинене фізичною особою, то позов слід подавати до суду загальної юрисдикції, якщо ж воно вчинене юридичною особою, то справа підвідомча господарському суду. Підвідомчість господарському суду чітко визначена статтями 1-2 та розділом III Господарського процесуального кодексу України.

Цивільним кодексом України встановлено, що загальна позовна давність встановлюється тривалістю три роки (стаття 257), скорочений строк позовної давності становить один рік (частина 2 статті 258) [1].

Вирішуючи спори про стягнення збитків, заподіяних порушенням лісового законодавства України, суд перш за все повинен з'ясувати правові підстави покладення на винну особу зазначеної майнової відповідальності. Предметом доказування у справах про відшкодування шкоди, завданої лісопорушенням виступає факт вчинення лісопорушення певною особою, її вина, розмір завданої шкоди, причинний зв'язок між діянням особи та шкідливими наслідками.

Доказом вчинення лісопорушення виступає акт про правопорушення або протокол про порушення Санітарних правил в лісах України з відповідними додатками. Суд з'ясовує також фактичні обставини справи, необхідні для її вирішення за допомогою свідчень сторін, показів свідків, письмових та речових доказів, а при необхідності й експертизи.

Для суду складним залишається питання про те, яке лісопорушення було вчинене (договірне чи позадоговірне) і який акт слід застосовувати при обчисленні розміру заподіяної шкоди. Відмежовуючи такі види лісопорушень, необхідно керуватись постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу» від 23.07.2008 р. № 665 та постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Санітарних правил в лісах

України» від 27.07.1995 р. № 555. З аналізу Санітарних правил в лісах України слідує, що лісопорушником договірною зобов'язання може бути підприємство, установа, організація чи громадянин, який веде лісове господарство, тобто законний лісокористувач. У решті випадків можна говорити про позадоговірне лісопорушення, шкода за яке розраховується відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу».

Після визнання судом факту вчинення лісопорушення суд перевіряє розрахунок суми заподіяної шкоди, вказаної у акті про лісопорушення або у протоколі про порушення Санітарних правил в лісах України та виносить рішення про компенсацію завданої ним шкоди.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р.. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: [http:// zakon.gov.ua/go/435-15](http://zakon.gov.ua/go/435-15)
2. Про охорону навколишнього природного середовища від 25 червня 1991р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
3. Про затвердження розміру такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу: постанова Кабінету Міністрів України від 23 липня 2008 р.. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/665-2008-п>
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р.. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
5. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.

Анотація

Мендик Л.В. Порядок відшкодування шкоди, заподіяної порушенням лісового законодавства. – Стаття.

У статті аналізується порядок відшкодування шкоди, заподіяної порушенням лісового законодавства України. В результаті проведеного дослідження автор пропонує певні зміни до законодавства України з питань порядку відшкодування шкоди, заподіяної лісопорушенням.

Ключові слова: відшкодування шкоди, порушення лісового законодавства, лісопорушення.

Аннотация

Мендик Л.В. Порядок возмещения вреда, причиненного нарушением лесного законодательства. – Статья.

В статье анализируется порядок возмещения вреда, причиненного нарушением лесного законодательства Украины. В результате проведенного исследования автор предлагает определенные изменения в законодательство Украины по вопросам порядка возмещения вреда, причиненного лесонарушения.

Ключевые слова: возмещение вреда, нарушение лесного законодательства, лесонарушения.

Summary

Mendyk L.V. Order of compensation of damages caused by violation of forest legislation. – Article.

This article analyzes the order for compensation of damages caused by violation of forest laws of Ukraine. As a result of the study the author proposes some changes to the legislation of Ukraine on issues of damages caused by forest violation .

Keywords: damage compensation, violation of forest legislation, forest violation.

УДК 349.6

Н.Г. Юрчишин

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри трудового, екологічного,
земельного та аграрного права
Івано-Франківського факультету
Національного університету
«Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ЗА ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Лісові відносини не можуть існувати без належного правового регулювання, без розробки і реалізації заходів, що сприяють розвитку ефективних форм власності на ліси, правильного та ефективного проведення реформ у лісовому господарстві держави. Саме тому, особливої актуальності на сучасному етапі в Україні набувають питання удосконалення та реформування